

Skript

HISTORISCH TIJDSCHRIFT

Artikel: De microkolonie: De koloniale identiteit op passagiersschepen.

Auteur: Dana van Vliet

Verschenen in *Skript Historisch Tijdschrift*, jaargang 42.4, 67-68.

© 2020 Stichting Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam

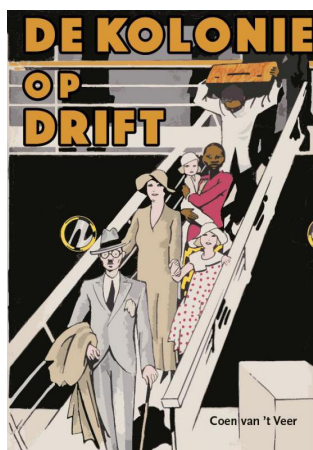
p-ISSN: 0165-7518

e-ISSN: 3051-2506

Skript Historisch Tijdschrift is een onafhankelijk wetenschappelijk blad dat viermaal per jaar verschijnt. De redactie, bestaande uit studenten en pas afgestudeerden, wil bijdragen aan actuele historische debatten, en biedt getalenteerde studenten de kans om hun werk aan een breder publiek te presenteren.

DE MICROKOLONIE: KOLONIALE IDENTITEIT OP PASSAGIERSSCHEPEN

Recent deed ik kort onderzoek naar de representatie van Brits-Indische koloniale identiteit tijdens de overtocht tussen Londen en Mumbai. Ik zag hoe de koloniale cultuur zich al manifesteerde op de schepen in de Rode Zee en de Indische Oceaan en hoe zo de grens van Brits-Indië naar het westen verschoof. Dit onderzoeksperspectief is vrij nieuw in de historiografie en waar er steeds meer aandacht is voor de Britse en Franse koloniale identiteit, blijft het onderzoek naar Nederlandse koloniale identiteit aan boord achter. Dit is het hiaat dat Coen van 't Veer poogt op te vullen met zijn boek *De Kolonie op Drift*, een publicatie van zijn doctorale dissertatie. *De Kolonie op Drift* is een literatuurstudie, die gebruik maakt van fictieve literatuur over de overtocht tussen Nederland en Nederlands-Indië. Van 't Veer ziet het schip als onderdeel van de koloniale ruimte en als een 'contact zone' voor koloniale ontmoetingen. Hier komt de koloniale identiteit dus volledig tot uiting, zo stelt hij. De fictieve verhalen over de overtocht representeren deze ontmoetingen en identiteit. Hij baseert zich hierbij op het befaamde werk van Edward Saïd, *Culture and Imperialism*, waarin Saïd

Coen van 't Veer, *De Kolonie op drift*, Uitgeverij Verloren, 2020; 978 90 8704 825 9; hardcover; 320 pagina's; €29,00.

stelt dat fictieve literatuur een middel was om koloniale ideologieën en ideeën van Europese superioriteit uit te dragen en zo het koloniale project te legitimeren. Dit is ook te zien in Nederlandse koloniale literatuur, beargumenteert Van 't Veer. In zijn studie traceert hij de representatie van deze ideeën aan de hand van vier categorieën: geografie, stand en status, gender en etniciteit.

Van 't Veer is een literatuur-wetenschapper en geen historicus. Toch laat

Van 't Veer zien hoe verfrissend het kan zijn voor historici om kennis te nemen van literatuurstudies. Juist dit soort studies kunnen historici een nieuwe, interdisciplinaire blik geven op de ontwikkeling van koloniale identiteit. Door een analyse van literaire werken laat Van 't Veer zien hoe koloniale en raciale ideologieën in de literatuur functioneerden als legitimering voor koloniale overheersing. Ook toont hij hoe de koloniale identiteit en cultuur verweven waren met politieke, economische en sociale ontwikkelingen in Nederland en haar koloniën. Juist wanneer de koloniale identiteit onder druk kwam te staan door deze ontwikkelingen, werden de verschillen extra benadrukt om de Europese superioriteit te legitimeren.

Dat Van 't Veer geen historicus is, laat zich zien. De historische analyses, die moeten verklaren hoe koloniale literatuur ontwikkelt, zijn hier en daar kort door de bocht en niet altijd duidelijk toegepast op de analyses van de literaire werken. Hoe de representatie van koloniale identiteit te verklaren is vanuit historische ontwikkelingen wordt daardoor niet altijd duidelijk.

Een algemener probleem is de *scope* van de studie. De brede temporale en thematische aanpak van Van 't Veer zorgt ervoor dat zijn analyses oppervlakkig blijven. De wens om alle aspecten van de koloniale identiteit te onderzoeken, leidt ertoe dat de studie inboet aan diepgang. Vooral de literair-historische verklaringen hebben hieronder te lijden. Als lezer blijf je achter met vragen, die Van 't Veer nu eenmaal niet allemaal kan beantwoorden vanwege de omvang van het onderzoek. Dit probleem wordt versterkt door de keuze voor een chronologische opbouw van de studie. De vier categorieën van representatie worden opgebroken in meerdere tijdsvakken, maar er blijkt niet altijd evenveel verandering plaats te vinden in de representatie van deze categorieën. Het resultaat is dus veel her-

haling, zonder genoeg nieuwe ontwikkelingen. Een thematische opbouw zou wellicht beter hebben gepast, waarbij elk hoofdstuk een andere categorie van representatie van koloniale identiteit behandelt. Dit zou het probleem van herhaling wegnemen en ruimte overlaten voor meer diepgaande analyses en verklaringen.

Deze kritiekpunten nemen niet weg dat de studie van Van 't Veer de historiografie van de Nederlandse koloniale identiteit nieuw leven inblaast. De focus op koloniale identiteit en ontmoetingen op het schip als een soort microvorm van de koloniale samenleving geven inzicht in de ontwikkeling van koloniale cultuur en sociale mobiliteit. De analyse van representaties van klasse, gender en etniciteit – hoewel ingegeven vanuit een Europees koloniaal en raciaal perspectief – geeft aan hoe deze mengelmoes van identiteiten samenkam om zo de Europese superioriteit en de legitimiteit van het Europees kolonialisme te bevestigen voor het Nederlandse publiek. Als historici zijn wij soms schichtig met het gebruik van onconventionele bronnen, zoals literatuur. Van 't Veer laat zien dat juist fictie bij uitstek het medium is om koloniale identiteit en legitimering te traceren. ■

Dana van Vliet studeert Colonial and Global History en International Relations aan de Universiteit Leiden. Zij is geïnteresseerd in transnationale laat-koloniale instituten en netwerken. Momenteel doet zij onderzoek naar internationale netwerken van anti-koloniaal activisme in Amsterdam.